

Ad tertium dicendum, quod ira inordinata consistit in vindicta; sed ira ordinata vindictam ad justitiam ordinat, ut scilicet vindictam non quaerat, sed justitiam, & tantum puniat, quantum justitiae ordo permittit.

SOLUTIO III.

Ad tertiam quaestionem dicendum, quod timor etiam multipliciter dicitur. Uno modo nominat habitum vel doni, vel vitii quod opponitur fortitudini, & dicitur timiditas in III. Ethic. cap. xv. & sic habitus doni fuit in Christo, non autem habitus vitii. Alio modo sumitur pro actu vel vitii, vel doni; & sic similiter dicendum ut prius. Alio modo dicitur quaedam passio in irascibili, quae consurgit ex hoc quod appetitus sensitivus refugit aliquid nocivum apprehensum; & sic loquimur hic de timore. Unde dicendum, quod hoc modo fuit timor in Christo per eundem modum, sicut & de tristitia, & ira dictum est, in quantum scilicet ex dictamine rationis, & Deitatis adjunctae, appetitus sensibilis refugiebat ea quae sunt sibi contraria.

Ad primam ergo dicendum, quod ratio illa procedit de timore secundum quod est vitium: quia passio timoris est materia circa quam est fortitudo.

Ad secundum dicendum, quod omnis timor ex aliqua imperfectione est: quia ex imperfectione est quod aliquid ab aliquo laedi possit. Christus autem quamvis fuerit secundum animam perfectissimus, tamen laedi poterat ex parte corporis: & ideo ex parte ista patiebatur imperfectionem, & timere poterat.

Ad tertium dicendum, quod in homine appetitus sensibilis moveretur ex imaginationis, sive aestimationis apprehensione immediate; sed mediate etiam ex apprehensione rationis, in quantum ejus conceptio in imaginatione imprimitur: & ideo quando ratio in Christo praevidebat laesionem corporis, fiebat species laesivi in imaginatione, & appetitus sensibilis ad timorem movebatur.

ARTICULUS III.

Utrum in Christo fuerit verus dolor in sensu.

III. P. quest. XLVI. art. 5. 6. 7. & 8.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerit verus dolor in sensu. Quantumcumque enim est vis resistens laesivo, tantum dolor diminuitur ex laesione proveniens. Sed in Christo fuit infinita vis ad resistendum laesivo, scilicet virtus Divinitatis. Ergo in eo dolor esse non poterat.

2. Praeterea. Dolor non est de re voluntaria. Sed Christus voluntarie passionem sustinuit. Ergo in eo dolor passionis non fuit.

3. Praeterea. Christus magis perfecte videbat Deum quam Paulus. Sed Paulus in raptu propter visionem Dei non sentiebat ea quae in corpore gerebantur. Ergo nec Christus dolorem habebat ex corporis laesione.

Sed contra. Isai. LIII. 4. Vere (1) dolores nostros ipse tulit.

Praeterea. Ad veritatem doloris non requiritur nisi laesio, & sensus laesionis. Sed corpus Christi laesum fuit.

(1) Vulgata languores.

sum fuit, & sensum laesionis habuit. Ergo fuit in eo verus dolor.

QUAESTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod dolor usque ad superiorem rationem non pervenerit. Judicare enim de dolore non est pati dolorem. Sed in sanctis est tantum iudicium de doloribus secundum rationem, ut patet per Dionysium in epistola ad Joannem Evangelistam. Cum ergo Christus in sanctitate perfectus fuerit, ipse secundum superiorem partem rationis dolorem non habuit.

2. Praeterea. Secundum Philosophum (III. de Anima text. iv.) intellectus nullius partis corporis est actus. Sed dolor passionis non est in anima nisi ex conjunctione ad corpus. Ergo in parte intellectiva non fuit dolor passionis.

3. Praeterea. Secundum Philosophum (I. Topic. cap. xiii.) delectationi quae est secundum intellectum, non est aliquid contrarium. Sed dolor est contrarius delectationi. Ergo non est in parte intellectiva.

4. Praeterea. Tunc anima perturbatur, quando usque ad rationem pervenit passio. Sed in Christo nulla fuit perturbatio. Ergo dolor non pervenit usque ad rationem.

5. Praeterea. Impossibile est eidem secundum idem contraria inesse. Sed dolor est delectationi contrarius. Ergo impossibile est quod secundum superiorem partem, qua gaudebat de Dei visione, doleret.

Sed contra. Major est colligatio potentiarum animae ad invicem quam membrorum. Sed uno membro patiente alia compatiuntur: I. Corinth. xii. Ergo una potentia animae patiente, multo fortius aliae compatiuntur.

Praeterea. Major est affinitas potentiarum animae ad essentiam quam animae ad corpus. Sed anima secundum essentiam suam compatiuntur patienti corpori. Ergo & omnes potentiae patiuntur simul cum essentia.

Praeterea. In Psalm. LXXXVI. 4. Repleta est malis anima mea: dicit Glossa exponens de Christo: „ Id est, doloribus. “ Ergo secundum omnes partes animae dolor inerat.

QUAESTIUNCULA III.

1. Ulterius. Videtur quod dolor Christi non fuerit major omnibus doloribus. Quia quanto poena est acerbior, & diuturnior, tanto poena ex dolore resultans est major. Sed aliqui sancti diuturniorem, & acerbior poenam perpessi sunt, sicut patet de Laurentio, & Vincentio. Ergo Christi dolor non fuit maximus.

2. Praeterea. In aliis sanctis dolor mitigabatur ex contemplatione divina, & amore, sicut de Stephano cantatur (in offic. ejus) *Lapides torrentis illi dulces fuerunt*. Sed in Christo fuit maxima charitas, & perfecta Dei contemplatio. Ergo dolor ejus maxime mitigabatur; & ita fuit minimus.

3. Praeterea. Innocentia patientis minuit dolorem poenae: unde pueri qui sunt in limbo, non affliguntur de carentia visionis divinae, quia eis redditur non pro culpa quam ipsi commiserunt. Sed Christus sine culpa passus est. Ergo videtur quod dolor suus fuit mitissimus.

4. Praeterea. Quanto major est recompensatio de

bono amisso, tanto levius damnum amissionis portatur. Sed Christus habebat recompensationem maximam de amissione corporalis vitae per passionem, scilicet salutem humani generis. Ergo dolor ille fuit minimus.

5. Praeterea. Quanto est pretiosius quod amittitur, tanto est major dolor de amissione. Sed Deus, quem homo per peccatum amittit, est dignior quam vita corporalis Christi. Ergo dolor qui est de amissione Dei, est major quam dolor Christi de amissione vitae corporalis.

6. Praeterea. Quanto aliquid est magis dispositum ad patiendum, tanto minus dolet de passione. Sed Christi corpus magis fuit dispositum ad patiendum quam corpus Adae. Ergo Adam magis doluisset, dato quod laesus fuisset.

7. Praeterea. Quanto natura est perceptibilior, tanto est major dolor. Sed natura animae perceptibilior est quam natura cujuslibet corporis. Ergo dolor animae de passione inferni, quam in seipsa patitur ab igne, est major quam dolor Christi.

Sed contra. Thren. i. 12. *O vos omnes qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus*; quasi diceret, non. Ergo dolor suus fuit maximus omnium dolorum.

Praeterea. Christus fuit optime complexionatus; quod patet ex hoc quia habuit nobilissimam animam, cui respondet aequalitas complexionis in corpore. Sed quanto homo habet meliorem complexionem in corpore, tanto magis sentit laesiones corporis, quia habet meliorem tactum. Cum igitur dolor sit sensus laesionis, videtur quod in Christo fuerit maximus dolor.

Praeterea. Virtuosi hominis est suam vitam diligere: unde & peccatores seipsos odiant in tantum quod seipsos interficiunt, ut probat Philosophus in IX. Ethic. cap. iv. Sed Christus fuit virtuosissimus. Ergo maxime suam vitam dilexit: ergo dolor de amissione vitae suae fuit maximus.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod sicut delectatio sensibilis causatur ex conjunctione convenientis secundum sensum; ita dolor sensibilis causatur ex conjunctione ejus quod non est convenientis sensui. Sed inter omnes alios sensus solus tactus est discretivus eorum ex quibus consistit temperamentum corporis: unde quod est convenientis secundum tactum, est convenientis ipsi temperamento corporis; & propter hoc completa delectatio sensibilis est in sola perceptione tactus; & similiter illud quod est inconvenientis tactui, est contrarium temperamento corporis; & ideo dicit Philosophus in III. de Anima (text. lxxvii. & lxxviii.) quod corruptentia tactum corrumpunt animal, non autem corruptentia auditum; nisi simul contingat ex accidenti, & tactum corrumpi; & ideo in solo tactu est dolor, qui accidit ex laesione temperamenti ipsius corporis. Unde cum in corpore Christi fuerit vera laesio, quia fuit divisio continui per clavos, & fuerit ibi verus tactus; de necessitate oportet dicere, quod fuerit ibi verus dolor. Qualiter autem exponenda sint verba Hilarii, (2) in fine dicetur.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis in corpore Christi esset vis Deitatis, infinitam ad resistendum laesioni.

(2) Nicolai: jam in expositione textus dictum est: quia ipse, ut alibi notatum est, textui expositionem immediate subnectit. (3) Al. & dolorem.

tendum potestatem habens; non tamen resistebat, sed dimittebat carnem pati quidquid proprium, ut dicit Damascenus; & ideo fuit ibi laesio, & per consequens dolor.

Ad secundum dicendum, quod voluntas rationis non excludit dolorem sensus; sicut aliquis vult secundum rationem comburi, ut sanetur, sed tamen in combustionem dolorem sensibilem experitur: ita & fuit in Christo.

Ad tertium dicendum, quod non potest esse tanta vis contemplationis quod dolorem sensibilem ex laesione corporis tollat; si corpus laedatur, nisi per eam abstrahantur vires inferiores omnino a suis actibus; per modum quo una potentia intense operans abstrahit aliam a suo actu; & hoc modo accidit in raptu Pauli. Sed in Christo una vis non tollebat aliam a suo actu, nisi secundum quod ratio, & Deitas conjuncta ordinabat; & ideo perfectio contemplationis dolorem sensibilem non tollebat.

SOLUTIO II.

Ad secundam quaestionem dicendum, quod in dolore, & tristitia duo inveniantur, scilicet contrarietas contristantis, & dolorem inferentis ad contristatum; (3) & dolentem; & perceptio ejus; & quantum ad haec duo tripliciter differunt. Primo quantum ad contrarietatem: quae quidem in dolore attenditur quantum ad ipsam naturam dolentis, quae per laesivum corrumpitur; sed in tristitia quantum ad repugnantiam appetitus ad aliquid quod quis odit. Secundo quantum ad perceptionem: quae quidem in dolore semper est secundum sensum tactus, ut dictum est; in tristitia autem secundum apprehensionem interiorum. Tertio quantum ad ordinem istorum duorum: quia dolor incipit in laesione; & terminatur in perceptione sensus; ibi enim completur ratio doloris; sed ratio tristitiae incipit in apprehensione, & terminatur in affectione: unde dolor est in sensu sicut in subjecto, sed tristitia in appetitu. Ex quo patet quod tristitia est passio animalis, sed dolor est magis passio corporalis. Quandoque tamen tristitia, large loquendo, dolor dicitur: unde Augustinus (super Psalm. xlii.) distinguit dolorem animae secundum se, qui proprie dicitur tristitia; & dolorem animae per corpus, qui proprie dicitur dolor. Loquendo igitur de dolore proprie dicto, sic quantum ad laesionem, quae est materiale in ipso, se extendit in Christo ad omnes potentias animae, secundum quod in essentia animae radicanatur, ad quam etiam laesio corporis pervenit, secundum quod est ejus forma; sed quantum ad perceptionem laesionis, quae est formale in dolore, sic consistit in solo tactu, cujus est solius percipere laesivum, in quantum laedit, scilicet in quantum corporaliter conjungitur. Loquendo autem de dolore, secundum quod large etiam tristitia dolor dicitur, sicut ex dictis patet; tristitia non potest esse in ratione sicut in subjecto, sed solum sicut in ostendente ad id quod est voluntati repugnans; nisi ratio accipiatur prout comprehendit vim apprehensivam, & affectivam, in qua est tristitia sicut in subjecto, quamvis non tristitia, quae est passio quae solum est in sensitiva parte, ut prius dictum est. Nulla autem virtus apprehensiva ostendit nisi suum objectum; objectum autem superioris rationis sunt bona aeterna, ex quibus nihil erat contrarium.

(3) Nicolai: jam in expositione textus dictum est: quia ipse, ut alibi notatum est, textui expositionem immediate subnectit. (3) Al. & dolorem.

trarium voluntati Christi: unde in ratione superiori, secundum quod ad objectum suum comparatur, non poterat esse tristitia in Christo; poterat autem esse quantum ad rationem inferiorem, cujus objectum sunt res temporales, in quibus aliquid contrarium voluntati ejus aliquo modo accidere poterat, ut infra dist. xvii. (quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 2.) patebit. Sic ipsa læsio erat contra aliquam voluntatem Christi, qua naturaliter mortem refutabat, & similiter etiam mala humani generis ei displicebant: unde in ratione inferiori poterat esse tristitia etiam secundum quod ad objecta sua comparatur. Et quia unaquæque potentia ad naturam pertinet, secundum quod in essentia animæ radicatur, quæ est essentialis pars naturæ totius, rationem autem potentia (4) habet secundum comparationem ad objecta; ideo dicitur quibusdam, quod passio doloris perveniebat usque ad rationem superiorem, in quantum est natura, secundum quod læsio corporis ad essentiam animæ perveniebat; & ulterius ad omnes potentias, secundum quod in essentia animæ radicatur: non autem perveniebat ad eam, in quantum est ratio: quia secundum quod ad objectum suum comparatur, nullum detrimentum ex passione corporis sentiebat, cum in contemplatione divinorum non impediretur. Et hoc etiam quidam aliis verbis dicunt, scilicet quod patiebatur ut est natura corporis, non autem ut est principium humanorum actuum; & sic etiam dicunt, quod inferior ratio compatiebatur, & ut est natura, & ut est ratio. Quamvis etiam aliter possit intelligi distinctio, qua distinguitur ratio ut natura, & ut ratio: quia ratio ut natura dicitur, secundum quod judicat de eo quod est secundum se bonum, vel malum, naturæ conveniens, vel noxium; ratio autem ut ratio, secundum quod judicat de eo quod est bonum, vel malum in ordine ad alterum. Contingit enim quandoque aliquid in se consideratum, esse naturæ noxium, quod tamen in ordine ad finem aliquem eligendum est: sicut unctionem quæ est propter sanitatem. Et sic etiam mors Christi erat quidem in se mala, in quantum erat nocendum naturæ; in ordine autem ad finem redemptionis humani generis, erat optima: & sic etiam ratio inferior ut ratio non tristabatur de morte, sed solum ut natura: & sic dicta distinctio erit de ratione, secundum quod comparatur ad objectum.

Ad primum ergo dicendum, quod intentio Dionysii fuit dicere, quod sancti nullo modo quantum ad rationem moventur à rectitudine rationis, quod omnium virtuosorum est; & etiam à tranquillitate mentis, quod perfectorum est: & ideo dicit eos quantum ad rationem non pati, non quin experientia doloris aliquo modo usque ad rationem perveniat: & hanc experientiam, iudicium de passionibus nominat.

Ad secundum dicendum, quod intellectus dupliciter potest considerari. Vel ut est potentia quædam; & sic potentia determinatur ad actum: quia cum operatio intellectus non exercentur mediante aliquo organo corporali, dicitur, quod intellectus non est actus alicujus partis corporis. Vel potest considerari in quantum hæc potentia radicatur in essentia animæ; & sic cum anima secundum suam essentiam sit forma corporis; & intellectus, & omnes aliæ vires sunt actus corporis, & per accidens ad passionem corporis pariuntur dupliciter, tum ex ordine rationis ad essentiam, tum ex ordine intellectus ad alias potentias quæ operantur per organum corporale, ex

(4) *Al.* habet operationem ad objecta. (5) *Al.* erit. (6) *Al.* contrariorum.

quarum impedimento accidit impedimentum in operatione intellectus, sicut in phræneticis patet.

Ad tertium dicendum, quod delectatio intellectus dicitur dupliciter. Uno modo ita quod (5) sit intellectus quantum ad subjectum, & quantum ad objectum; & hæc est illa delectatio qua intellectus delectatur in hoc quod intelligit. Et quia utrumque contrariorum intelligitur, secundum quod est intelligibile, & perfectio intellectus, nec aliquam læsionem intellectui afferre potest, sicut in sensu accidit; ideo tali delectationi non est tristitia contraria. Alio modo delectatio intellectus dicitur quantum ad subjectum, sed non quantum ad objectum: quia non delectatur per hoc quod intelligit, sed de aliquo delectabili apprehenso, quando scilicet intellectiva pars delectatur de aliquo quod in ipsis rebus accidit, consonum voluntati; & sic hæc delectatio non est de uno contrariorum, secundum quod est in anima secundum quod non habet contrarium, quia intentiones contrariorum in anima non sunt contrariæ, cum sint simul; sed secundum quod est in re, secundum quod habet contrarietatem: unde & tali delectationi rationis potest esse tristitia contraria in parte intellectiva existens, sicut est in dæmonibus, & animabus damnatorum.

Ad quartum dicendum, quod homo dicitur perturbari, quando pervenit passio usque ad rationem, inmutans ipsam à sui æquabilitate; non autem quando pervenit experientia doloris, vel passionis ad rationem.

Ad quintum dicendum, quod fruitio Deitatis, & gaudium consequens, erat in superiori parte rationis in ordine ad suum objectum; dolor autem non perveniebat ad superiorem rationem, ut dictum est, nisi secundum quod fundatur in essentia animæ; sed in ratione inferiori, & in sensualitate, & in sensu erat tristitia, & dolor, etiam secundum comparationem ad objecta, in quantum secundum has potentias dolebat de peccata corporis, & aliis hujusmodi: qui tamen dolor erat quodammodo materia gaudii fructuosis, in quantum gaudium illud se extendebat ad omnia illa quæ apprehenduntur ut Deo placita. Et sic patet quod dolor qui erat in anima Christi, nullo modo gaudium fructuosis impediēbat neque per modum contrarietatis, neque per modum redundantia. Tristitia enim (6) contrarium gaudium impedit, sicut quodlibet contrarium impeditur à suo contrario; tristitia autem quæ erat in anima Christi, nullo modo gaudium fructuosis contraria erat; quod patet ex tribus. Primo quia non inerat eidem secundum idem, sed vel in diversis potentiis erat, vel in eadem secundum diversam operationem; secundo quia non erat de eodem; tertio quia unum erat materia alterius, sicut accidit in penitente qui dolet, & de dolore gaudet. Sed ulterius omnis tristitia secundum Philosophum in VII. Ethic. impedit omnem delectationem per quamdam redundantiam, secundum quod nocendum unius potentia redundat in aliam. Talis autem redundantia, ut dictum est, non fuit in Christo, nisi quando ipse volebat: unde gaudium quod erat in superiori ratione per comparationem ad objectum, non redundabat in vires inferiores, ut ab eis dolor, & tristitia tollerentur; neque ulterius in corpus, ut à læsione immune esset; nec per consequens in animam, nec in potentias secundum quod in essentia animæ radicantur, prout læsio corporis ad essentiam animæ, & ad potentias in ea radicas pertingit.

SO-

SOLUTIO III.

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod magnitudo doloris sensibilis Christi potest considerari ex tribus. Primo ex ipsa natura passionis; & sic habuit magnam acerbiteriam: tum ex complexionem patientis, quæ erat temperatissima, unde habebat optimum tactum, & per consequens erat in eo vehementis sensus læsionis: bonitas enim tactus attestatur etiam bonitati complexionis, & bonitati mentis, ut dicitur in II. de Anima (text. xciv.) tum ex genere poenæ, quia in locis maxime sensibilibus fuit læsus, scilicet in manibus, & pedibus: tum etiam ex multitudine passionum, quia per totum corpus læsionem sustinuit. Secundo ex puritate doloris: quia in aliis patientibus mitigatur dolor sensibilis ex influxu superiorum virtutum in inferiores, vel propter contemplationem, quæ abstrahit inferiores vires aliquantulum à suis actibus, vel etiam propter complacentiam voluntatis ex amore ejus propter quod patitur. In Christo autem non fuit talis habitudo potentiarum ad invicem, ut dictum est; immo unicuique permittitur agere quæ propria sibi erant, ut dicit Damascenus: & ideo dolor suus fuit absque omni admixtione alicujus mitigantis. Tertio ex voluntate patientis: quia enim voluntarie patiebatur, ut satisfaceret pro peccato totius humani generis, ideo dolorem excellentem omnes alios dolores assumpsit. Similiter etiam dolor animalis; qui tristitia dicitur, qui erat in appetitu sensitivo, vel in ratione ut natura, ex his duobus ultimis habebat magnitudinem; & tertio ex turpitudine mortis, & ex dilectione vitæ corporalis, quæ optima erat; & ex magnitudine eorum qui eum lædebant; & ex defectibus humani generis, quibus ex maxima charitate compatiebatur.

Ad primum ergo dicendum, quod potest inveniri passio alicujus sancti quæ fuerit magis dolorosa quantum ad aliquid, vel quantum ad diurnitatem, vel aliquid hujusmodi; sed non simpliciter omnibus pensatis.

Ad secundum dicendum quod in Christo non refundebatur gaudium contemplationis in sensum, sicut in aliis accidit, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod innocentia patientis minuit quidem dolorem secundum numerum, quia non dolet de tot, sicut peccator, qui dolet de peccata, & de læsa conscientia; sed addit dolorem quantum ad intensionem poenæ per se loquendo, & in quantum apprehendit eam ut magis indebitam. Sed pueri non affliguntur de carentia divinæ visionis, quia non est carentia alicujus eis proportionati, ut in II. Lib. (dist. xxxi. quæst. 11. art. 2.) dictum est, cum gratiam non habeant, nec ex eis fuit quod non habuerunt.

Ad quartum dicendum, quod recompensatio facit gaudium in ratione (7) ut ratione considerata, quæ apprehendit hoc malum in ordine ad aliud bonum; & in quantum gaudium ejus refunditur in alias vires, secundum hoc mitigatur dolor aliarum virtutum. In Christo autem hoc non fuit: & ideo non sequitur.

Ad quintum dicendum, quod sicut gaudium comprehensoris superat omne gaudium viatoris; ita dolor, vel tristitia damnati superat omnem dolorem

viatoris: unde cum Christus non assumpsit nisi dolorem viatoris, dolor damnati, sive quem habet quantum ad poenam damni, sive quem habet quantum ad poenam sensus, est major quam fuerit dolor Christi: quia ille dolor facit damnatum miserum, quod absit ut de Christo dicatur. Sed dolor quem habet aliquis viator de peccato, non est tantus, quantum est dolor Christi: tum quia mitigatur ex spe veniæ, tum quia non est tanta perceptibilitas dolentis, quamvis sit majus bonum amissum.

Ad sextum dicendum, quod quamvis in Christo fuerit major dispositio ad patiendum quam in Adam fuisset; tamen in eo etiam fuit major sensus læsionis quam in Adam fuisset, & ideo major dolor.

Ad septimum dicendum sicut ad quintum.

EXPOSITIO TEXTUS.

NON sentit corpus, sed anima. Contra. Sentire est conjuncti, secundum Philosophum (Lib. I. de Anima text. lxxv. & lxxvi.) Ergo neque corporis, neque animæ, (8) sed omnis. Dicendum, quod eorum quæ sunt conjuncti, quædam insunt toti ratione animæ, ut sentire, & hujusmodi; & hæc attribuantur animæ eo modo loquendi quo dicitur calor calefacere, quia est principium calefaciendi: quædam autem insunt toti ratione corporis, ut dormire, & hujusmodi; & hæc attribuantur corpori, & non animæ.

Quædam autem non per corpus, immo etiam sine corpore sentit. Contra. In I. de Anima (text. lxxvi.) dicitur: *Destructio corpore, anima non reminiscitur, neque amat*: & est similis ratio de illis quæ hic inducuntur. Dicendum, quod amor, timor, & hujusmodi omnia æquivoce sumuntur: quandoque enim nominant passionem proprie dictam; & sic sunt in parte sensitiva; & ideo non possunt esse sine corpore: quandoque autem sumuntur pro actu voluntatis aliquid eligentis, vel repudiantis; & sic possunt esse sine corpore, sicut & voluntas.

Suscipit nostram vetustatem. Contra. Simile non consumit suum simile. Ergo vetustas vetustatem consumere non potuit. Dicendum, quod duplex vetustas est, scilicet culpæ, & poenæ, quæ ad veterem hominem pertinent. Vetustas ergo poenæ non opponitur novitati gratiæ, immo materialiter se habet ad ipsam, in quantum merium consistit in poena deceter tolerata; & ita vetustas poenæ cum novitate gratiæ, opponitur vetustati culpæ, & delet eam; & per consequens vetustatem poenæ quæ ex vetustate culpæ causatur, consumet in statu gloriæ: propter hoc simplex vetustas potuit delere duplam, quod dupla vetustas non potuisset, quia non habuisset novitatem adjunctam.

Non enim assumpsit ignorantiam. Contra. Damascenus (Lib. III. de Fide cap. xxi.) (9) *Naturam ignorantem: & servilem accepit.*

Præterea. Leo Papa in ser. 1v. Epiphani. (10) *Adoraverunt infantem, in nullo ab aliis pueris segregatum.* Ergo ignorantem sicut alii.

Dicendum ad primum, quod ipsemet Damascenus seipsum exponit: dicit enim naturam assumptam ignorantem, si secundum intellectum separatur assumptum ab assumente; id est, si consideretur illa natura assumpta, quasi non fuisset assumpta: & tunc ignorans fuisset, sicut est in aliis hominibus.

Ad

(7) *Al.* ut ratio. (8) *Nicolai*: sed communis (id est totius) (9) *Nicolai*: dicit, quod naturam, &c. (10) Hæc S. Leo ibi. *Adoraverunt puerum parvulum, alienæ opis indigum, fandi impotem, & in nullo ab humanæ infantie generalitate dissimilem.*

Ad secundum dicendum, quod intelligitur quantum ad corporalia, vel secundum apparentiam.

Numquid in eo esset defectus? scilicet culpæ: alias auctoritas non probaret intentionem Magistri.

Quos enim defectus habuit, vel ad ostensionem veræ humanitatis... vel ad implationem operis ad quod venerat... vel ab immortalitatis desperatione erigendam spem nostram... suscepit. Et videtur quod prima causa non valeat: quia vera humanitas potuit esse sine his defectibus, sicut fuit in primo statu, & erit in ultimo.

Item videtur quod nec secunda: quia opus redemptionis, ad quod venerat, per mortem implevit. Ergo non oportebat quod famem, sitim, & alia hujusmodi assumeret.

Item videtur quod nec tertia: quia magis videtur desperationem salutis (11) inducere infirmitas ejus qui salvare venerat.

Ad primum ergo dicendum, quod veritas humanitatis necessarium erat quod ostenderetur: quia exigebatur ad redemptionem quod esset Deus, & homo: nec humanitas secundum statum primum, & ultimum erat (12) nobis nota, sed secundum statum secundum: & ideo oportuit quod assumeret defectus qui nobis insunt secundum istum statum.

Ad secundum dicendum, quod alii defectus quos assumpsit, fundantur super eandem causam, scilicet supra possibilitatem naturæ: & ideo simul cum defectibus quibus opus redemptionis completum est, alii assumpti fuerunt.

Ad tertium dicendum, quod infirmitas carnis desperationem non inducit, propter Divinitatis virtutem adjunctam; sed magis spem erigit; quia sicut in ipso, ita & in nobis infirmitas tollitur.

Doles ergo, Domine Jesu, non tua, sed mea vulnera. Contra. Etiam sua vulnera doluit, ut dictum est.

Item quaeritur, si sua, & nostra vulnera doluit, quis fuerit major dolor.

Dicendum ad primum, quod ratio ut ratio non dolebat de suis vulneribus propter bonum quod sequebatur; dolebat autem sensualitas, & ratio considerata ut natura.

Ad secundum dicendum, quod non sunt unius rationis dolor corporalis passionis Christi, & dolor animalis, qui tristitia dicitur, secundum quem nostris defectibus comparabatur: & ideo non sunt comparabiles. Si autem sumatur dolor passionis animalis, tunc dicendum, quod fuit major dolor compassionis quam passionis: quia charitas qua de nostris malis dolebat, præponderat æqualitati complexionis suæ, qua dolebat de passione sua: & iterum pretiosior ei erat honor divinus, qui lædebat culpis nostris, quantum ex nobis erat, quam sua vita corporalis: & etiam in hujus signum illum dolorem sustinuit, ut istum tolleretur.

Aut contristatur quis per passionem. Videtur quod in Christo non fuit propassio. Math. vii. dicit Glossa, (a) quod propassio est subitus motus cui non consentitur. Hoc autem est veniale peccatum.

Item tristitia semper videtur esse passio, quia est in genere passionis.

Item videtur quod numquam sit passio, ut dicit Damascenus (Lib. II. de Fide cap. xxi.) sed passionis sensus.

(11) Nicolai includere: item al. desperationem inducere infirmitas salutis ejus, &c. (12) Al. in nobis.

(13) Al. sensible.

Ex Edit. P. Nicol. (a) Super illud nimirum: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam &c. æquivalenter ex Hieronymo sumpta, licet nomen illius non exprimat.

Dicendum, quod passio importat immutationem patientis. Non autem dicitur aliquis immutari simpliciter, quando id quod est principale in ipso, permanet immutatum: & ideo simpliciter loquendo, quando ratio non immutatur a sui æqualitate, vel æquitate, non dicitur passio, sed propassio; quasi imperfecta passio: & hoc modo fuit in Christo.

Et ideo dicendum ad primum, quod propassio, proprie loquendo, est immutatio inferioris partem rationis; & quando talis immutatio in nobis accidit, non præordinatur a ratione: ideo Glossa secundum statum potentiarum in nobis loquens, dicit propassionem subitum motum. In Christo autem taliter fuit, non ex dictis patet. Nec tamen est verum quod omnis subitus motus sensualitatis sit peccatum veniale, sed tunc tantum quando est tendens in illicitum, quod in Christo nullatenus fuit.

Ad secundum dicendum, quod dicitur non esse passio, quia non est perfecta passio, quamvis sit de genere passionis, sicut ea quæ parva sunt, quasi pro nihilo reputantur; sicut dicit Damascenus loc. cit. quod proprie passio est, quando habet aliquam magnitudinem perceptibilem.

Ad tertium dicendum, quod Damascenus loquitur de passionibus corporalibus, non animalibus.

Unigenitus Deus hominem verum secundum similitudinem nostri hominis non deficiens a se, Deo assumptus: in quo quomodo aut ictus incidere, aut vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio elevarer, afferrent quidem hæc impetum passionis, non tamen passionis dolorem inferrent. Verba hæc Hilarii videntur a Christo dolorem passionis, & timorem excludere: quæ tripliciter solvantur. Quidam enim dicunt, Hilarium hoc retractasse: & hoc dicebat Wilhelmus Episcopus Parisiensis, quod viderat epistolam retractationis, & fuerat sibi scriptum a quodam qui eam legerat. Et hoc videtur probabile ex his auctoritatibus quas in littera Magister indicit: quarum una incipit ibi: Interroga quid sit: alia est notula quæ incipit ibi: Cum hæc passionum genera: quibus expresse dicit, humanitatem Christi his infirmitatibus subjacuisse; quod tamen littera negat, ut videtur. Alii dicunt, quod loquitur de Christo quantum ad Deitatem: quia disputat contra illos in his verbis qui Dei Filium creaturam dicebant. Sed huic non consonant verba auctoritatis, quæ faciunt mentionem de Christi carne. Solutio autem Magistri consistit in hoc quod simpliciter noluit remove- re a Christo dolorem, sed tria quæ sunt circa dolorem. Primo dominium doloris; quod patet ex hoc quod dicit: Quam igitur infirmitatem dominatam hujus corporis credis, cujus tantam habuit natura virtutem? Secundo meritum doloris; quod patet ex hoc quod dicit: Non tamen vitiosa infirmitatis nostræ forma erat in corpore. Tertio necessitatem doloris; quod patet ex hoc quod dicit: Videamus an ille ordo passionis infirmitatem in Domino doloris permittat intelligi. Et secundum hoc solvantur tria difficilia quæ in verbis ejus videntur esse. Primum est quod dicit: Pœna in eo deservit sine sensu pœna: & hoc nominat supra naturam passionis, quæ scilicet sensum pœnæ infert, qui est dolor: quod non potest intelligi de sensu exteriori, quia sic poneretur corpus illud (13) insensibile esse; sed oportet

quod intelligatur quantum ad sensum rationis, qui non fuit immutatus per hujusmodi passiones a sua æqualitate: & propter hoc dicitur, quod pœna in ipso dominium non habuit; vel etiam quod ipsum Verbum non est affectum hujusmodi passionibus secundum secundam solutionem, ut videretur dicere in notula affixa. Aliud difficile est quod dicit: Non habens naturam ad dolendum: & hoc dicitur, quia non erat in natura illa ordo ad dolorem ex aliquo merito peccati, sicut est in nobis: & per hunc modum dixit supra, quod dominici corporis ista est natura, ut feratur in undis: hoc enim non est de natura corporis in se considerati, sed ex virtute adjunctæ Divinitatis. Tertium difficile est quod dicit: Neque enim fieri potest ut timor ejus significetur in verbis, cujus natura continetur in factis: ubi videtur ab ipso excludere timorem, & tristitiam consequenter. Sed vel hoc solvendum est sicut in supradicta auctoritate, scilicet quod loquitur de timore prout est passio, & non prout est propassio. Vel dicendum, quod ex-

cludit necessitatem timoris. Habebat enim in ratione, unde timorem, & tristitiam a sensualitate excluderet, si voluisset: quia, ut supra dictum est, sensualitas nata est moveri ad tristitiam, & timorem, & ad opposita, non solum ex apprehensione imaginationis, sed etiam ex apprehensione rationis.

Pati potuit, & passibilis esse non potuit. Contra. Philosophus in Lib. de somn. & vigil. cap. i. Cujus est potentia, ejus est actus. Ergo quod patitur, est passibile. Dicendum, quod pati significat passionem per modum actus: unde ad suppositum refertur, secundum quod suppositum est cujuscumque naturæ: & quia passio inest sibi ratione humanæ naturæ, ideo dicitur quod pati potuit. Passibile autem potentiam significat ad patiendum ut informantem id de quo dicitur: & quia Verbum secundum se non informatur potentia patiendi, ideo dicitur, quod passibile esse non potuit, scilicet secundum se, quamvis passibile fuerit ratione naturæ assumptæ.

DISTINCTIO XVI.

Au in Christo necessitas fuerit patiendi, & moriendi, quæ est defectus generalis.

HIC oritur quæstio, ex prædictis ducens originem. Dicitur enim supra dist. xvi. quod Christus in se nostros defectus suscepit præter peccatum. Est autem hominis quidam generalis defectus, qui peccatum non est, scilicet necessitas patiendi, vel moriendi: unde nostrum corpus non tantum mortale, sed etiam mortuum dicitur: quia non tantum aptitudinem moriendi, sed etiam necessitatem habet. Ideo quaeritur, utrum necessitas talis in Christi corpore fuerit: de aptitudine enim moriendi, quod in eo fuerit, ambiguum non est, quæ etiam ante peccatum in homine fuit, quando aliquis in eo defectus non fuit. Nec igitur mortalitas illa tunc in eo fuit defectus, quia naturæ ejus erat. Unde etiam quidam talem mortalitatem in nobis non esse defectum non improbe tradunt; sed necessitatem moriendi, vel patiendi, quæ etiam mortalitas dicitur, vel passibilitas. Dicitur enim homo nunc passibilis, vel mortalis non modo propter aptitudinem, sed propter necessitatem. Sed numquid hic defectus fuit in Christi carne? Anima quoque ejus, cum passibilis existeret ante mortem, numquid necessitatem patiendi habuit? Si enim necessitas patiendi, vel moriendi fuit in Christo, non videtur sola voluntate miserationis defectus nostros accepisse. Ad quod dici potest, Christum voluntate, non necessitate suæ naturæ hos defectus, sicut alios suscepisse, scilicet necessitatem patiendi in anima, simul autem patiendi, & moriendi in carne. Verum hanc necessitatem non habuit ex necessitate suæ conditionis, quia a peccato immunis fuit; sed ex sola voluntate accepit de nostra infirmitate, ponens tabernaculum suum in sole, scilicet sub temporali mutabilitate, & labore. Unde super Epistolam ad Hebræos auctoritas (a) dicit, quod sicut omnibus aliis jure, & lege naturæ statutum est semel mori; ita Christus eadem necessitate, & jure naturæ semel oblatu est, & non sæpe. Nec ideo dicit jure naturæ, quod ex natura suæ conditionis hunc defectum contraxerit, qui etiam non prove- nit nobis ex natura, secundum quod prius est nobis instituta, sed ex eo peccato vitiosa. Et ideo dicitur hic defectus naturalis, quia quasi pro natura inolevit, in omnibus diffusus.

De statibus hominis, & quid de singulis Christus accepit. EST hic notandum, Christum de omni statu hominis aliquid accepisse, quod omnes venit salvare. Sunt enim quatuor status hominis. Primus ante peccatum; secundus post peccatum, & ante gratiam; tertius sub gratia; quartus in gloria. De primo statu accepit immunitatem peccati. Unde Augustinus illud Joannis Evangelistæ exponens (cap. iiii. 31.), Qui desursum venit, super omnes est; dicit (b) Christum venisse desursum, id est de altitudine humanæ naturæ ante peccatum: quia de illa altitudine assumpsit Dei Verbum humanam naturam, dum non assumpsit culpam, cujus assumpsit pœnam; sed pœnam assumpsit de statu secundum, & alios defectus; de tertio vero, gratiæ plenitudinem; de quarto, non posse peccare, & Dei perfectam contemplationem: habuit enim simul bona viæ quædam, & bona patriæ, sicut & quædam viæ mala.

DIVISIO TEXTUS.

Postquam determinavit Magister de defectibus quos Christus cum natura assumpsit, hic inquiri per quem modum illi defectus fuerunt in

Christo, utrum scilicet in Christo fuerit necessitas patiendi, vel moriendi: & dividitur in duas partes. Primo determinat quæstionem, ostendens quod Christus necessitatem moriendi assumpsit. Et quia necessitas moriendi ad secundum statum pertinet, ideo

Ex Edit. P. Nicol. (a) Quod autem subjungitur ex auctoritate ad Hebræos, idem est ac ex Glossa super illud cap. ix. Statutum est hominibus, &c. (b) Implicite dumtaxat ex tract. xv. in Joann. colligi potest, sed expressius habet Glossa ex Alcuino, etsi non Alcuinus ipse.